

Hotimir Tivadar,* Suzana Panker**

*Filozofska fakulteta, Ljubljana

**Osnovna šola Fokovci, Fokovci

DOI: 10.4312/SSJLK.55.104-111

Prekmurščina v slovenskem šolstvu

Prekmurščina je v slovenskem prostoru eno najprepoznavnejših narečij in je bila v 17. stoletju in vse do začetka 20. stoletja tudi knjižni jezik s prepoznavno protestantsko in tudi katoliško knjižno tradicijo. V drugi polovici 20. stoletja, še posebej pa po letu 1991 in slovenski osamosvojitvi, so slovenska narečja postala prepoznavna tudi v javnosti, prekmurski jezik pa se je začel uporabljati v različnih leposlovnih delih, popularni glasbi in filmu. Zaradi (občutka?) izginevanja prekmurskega narečja se je v zadnjem času sprožila pobuda po predstavitvi prekmurskega jezika in kulture v slovenskih šolah, kar se v okviru interesnih dejavnosti uresničuje v šolskem letu 2018/19 na šestih pomurskih osnovnih šolah. Prepričani smo, da se s tem izboljšuje tako jezikovna kot kulturna kompetentnost učencev.

didaktika, slovenski jezik, knjižni jezik, jezikovna norma, prekmurski jezik

In the Slovene language space, the Prekmurje dialect is one of the most distinctive and from the 17th to the early 20th century it was also a literary language, with recognised Protestant and Catholic traditions. In the second half of the 20th century and especially after 1991 and Slovene independence, Slovene dialects gained even more public recognition, while the language spoken in Prekmurje began to be used in various literary works, films and popular music. In recent times, because of the feeling that Prekmurje dialect is disappearing, an initiative had been launched for the presentation of Prekmurje language and culture in Slovene schools, which in the 2018/2019 school year happened at six primary schools in the area. We are convinced that this will increase both the linguistic and cultural competence of the pupils.

didactics, Slovene language, standard language, linguistic norm, Prekmurje language

1 Uvod

Pogled na leto 1919, zgodovinsko prelomnico prekmurskih Slovencev, in združitev (večine) prekmurskih Slovencev (razen Porabceev) z matičnim slovenskim narodom. Prekmurščina danes – narečna leposlovnost ali želja po več? (oporne točke iz vabila na predstavitev knjige Marka Jesenška *Prekmurski jezik med knjižno normo in narečjem* v Univerzitetni knjižnici Maribor, 11. 4. 2019)

Prekmurski jezik je v slovenskem in prekmurskem prostoru pogosto pojmovan kot dokaj samostojen, od knjižne slovenščine zelo drugačen jezikovni kod. Še posebej v Prekmurju je občutek drugačnosti, prekmurskosti zelo intenziven. Pogosta je ločnica v smislu – slovenski jezik vs prekmurski jezik, kar lahko nakazuje tudi na »neslovenskost« prekmurskega jezika in prebivalcev onstran Mure, kar so zlorabljali predvsem madžarski nacionalisti (prim. Novak 2004). Prekmurski jezik in Prekmurje kot celota sta v slovenski strokovni in splošni javnosti nekaj mitološkega, kar je glede na njegovo (jezikovno) arhaičnost in leposlovno življenje (tudi načrtovana »mitološka« promocija prekmurskih pisateljev v preteklosti in sedanjosti) nekaj povsem logičnega. V preteklosti se je to utrjevalo predvsem preko Kranjčevega pisateljstva (*Povest o dobrih ljudeh, Strici so mi povedali ...*) in njegovega predsedovanja Društvu pisateljev Slovenije, prav tako je bil pomemben raziskovalec slovenske književnosti v sodobnosti Prelek prekmurskih korenin akad. prof. dr. Franc

Zadavec. V novejšem času (še posebej po letu 1991) sta zelo pomembna promotorja Prekmurja predvsem glasbenik Vlado Kreslin in pisatelj Feri Lainšček, ki sicer večinoma ustvarjata v slovenskem knjižnem jeziku, ne smemo pa pozabiti niti na prvega predsednika Republike Slovenije Milana Kučana. Prekmurje je torej v sodobni slovenski zavesti zelo prepoznavno in prisotno. Prekmurski jezik pa je v sodobnem času umaknjen v zasebni oz. poljavni govorni položaj in umetniško ustvarjanje (Tivadar 2017).

2 Pomen lokalnega v nacionalnem – smiselnost prekmurskih vsebin v slovenskem šolstvu

O lokalnem se v splošni javnosti dosti govori, v smislu etnološko-kulinarične in turistične pomembnosti je slovenska raznolikost zelo izpostavljena. Podatek *več kot 50 slovenskih narečij* je splošno znano dejstvo (Smole, Škofic 2011), obenem pa se pojavljajo tudi predvidevanja o izginevanju narečij (Smole 2015). O tem, da je narečni govor še posebej med intelektualci na poti izginevanja in ga bo v pogovoru postopoma nadomestil občevalni jezik, je pisal že sredi 20. stoletja Božo Vodušek (Vodušek 1958/59). Družbeni razvoj je konec 20. stoletja s procesom demokratizacije sprožil v slovenskem prostoru svobodnejši razvoj jezika v javnosti, kar so spodbudili tudi mnogi avdiovizualni mediji (radijski in televizijski programi, ki jih je bilo več kot 100), ki so omogočali neposredno (predvsem govorno) komunikacijo. Sprostitev jezikovnega izraza v javnosti se je na Slovenskem začela že v 70. letih z Oddajo Val 202 (Tivadar 2011). V tem času, leta 1976, s prekmursko popevko *Rouraš Karči* na festivalu narečnih popevk zmaga Mariborčan Čarli Arhar. Z razvojem tehnologije (sprva radia in televizije) se je sproščal tudi javni govorni izraz. Sodobna tehnologija in hitra dostopnost govora do javnosti in javnega govornega položaja (Facebook, Twitter, Youtube, Instagram ...) je primarni jezikovni izraz potisnila še bolj v ospredje, tudi njegovo pisno podobo. S stališča geografskih jezikovnih različic to pomeni tudi večjo prisotnost narečij oz. dialektalno obarvanost javnega govora. Vprašanje pa je, ali sta slovenski standardni oz. knjižni govor in normativistika pripravljena na te sodobne izzive. Pisni jezik namreč ne zagotavlja več prestižnega standardnega jezika, kot se ga učimo v šolah. Zato je razkorak med šolsko rabo, ki je zaradi pisnega jezika načeloma knjižna, in nešolsko rabo, kjer je usmerjenost v knjižni oz. standardni jezik bistveno manjša, vsaj navidezno večji kot v preteklosti. Pisnost na družabnih omrežjih preko različnih komunikacijskih kanalov (od sms-jev do Messengerja idr.) načeloma ni knjižna, s čimer dobijo neknjižne jezikovne različice večjo vlogo tudi v pisnem jezikovnem kodu.

Zato bo treba redefinirati odnos do normiranja slovenskega jezika in predvsem knjižnega jezika, pri čemer je decentralizirana slovenska knjižnost v bližnji preteklosti (soobstoj različnih knjižnih variant, vključno s prekmurskim knjižnim jezikom, vse do 1919) pomemben dejavnik, ki bo ta prehod v novo, liberalnejšo normativistično smer gotovo olajšal. Sodobno slovensko jezikoslovje mora upoštevati knjižno preteklost in večvariantni razvoj pisnega jezika,¹ iz katerega je konec 19. stoletja izšel skupni pisni knjižni jezik (Jesenšek 2018). Tej pretežno kranjski različici slovenskega jezika, ki so ji bile dodane koroško-štajerske nove oblike, se je po letu 1919 pridružilo še Prekmurje.

¹ Pri tem so imeli na Štajerskem celo svoj črkopis (danjčico – vzhodnoštajerski knjižni jezik, Jesenšek 2015), prav tako pa so svoj, pretežno madžarski črkopis, imeli tudi pisci v prekmurskem knjižnem jeziku, kar je glede na tiskanje knjig v madžarskih tiskarnah razumljivo.

Prekmurski knjižni jezik se je postopno in pretežno nekonfliktno umaknil slovenskemu knjižnemu jeziku, ki se je začel uporabljati v prekmurskem šolstvu, sodstvu in vseh uradnih govornih položajih. Glede na ponovni razcvet prekmurske ustvarjalnosti v zadnjih desetletjih ta šolski, pretežno knjižni model očitno ni bil povsem zgrešen oz. ni zatrl »prekmurske ustvarjalnosti«. Predvsem pa je bil prekmurski jezik (govor) »podprt« s sorazmerno močnim gospodarstvom (Tivadar 2017: 149–150), tudi upravnim središčem in drugimi takratnimi občinskimi središči v Pomurju (Murska Sobota z Radgono, Ljutomerom in Lendavo), ki so omogočali tudi kulturno dejavno življenje v Pomurju. Vsekakor je zavedanja o prekmurskem knjižnem izročilu in zgodovini Prekmurja v sodobni javnosti sorazmerno malo, nekaj prepoznavnosti pa je bilo dodane z uvedbo državnega praznika 17. avgusta – združitve prekmurskih Slovencev z matičnim narodom (vir: http://www.vlada.si/o_sloveniji/politichni_sistem/prazniki/).² Razdrobljenost slovenskega nacionalnega prostora – dolgoletna upravna razdeljenost slovenskega ozemlja na več pokrajin, držav oz. kraljestev (Benečani, Habsburžani oz. kasneje Avstro-Ogrska) – se odraža v političnoupravni delitvi (212 občin, pri čemer še vedno ni oblikovanih pokrajin) in množici narečij.³

3 Decentralizacija jezikovne zavesti kot smisel uvajanja »neknjižnih« jezikovno-kulturnih vsebin v šolski prostor

Šola je bila vedno namenjena učenju jezika in pridobivanju jezikovnih kompetenc, brez dobrega jezikovnega znanja se tudi ni mogoče kakovostno izobraževati. V slovenskem prostoru je bilo učenje knjižnega jezika v preteklosti pogosto namenjeno pretirani strogosti do narečij, na kar opozarjata S. Pulko in M. Zemljak Jontes s svojim predlogom vključevanja narečij v šolski (jezikovnokulturni) pouk. Naravni govor oz. narečno namreč »postavi most do knjižnega (»prav«)« (Zemljak Jontes, Pulko 2015: 131; Tivadar 2016). V slovenskem (jezikovnem) prostoru se govoreči najprej nauči govora svojega primarnega okolja, tj. svoje družine, rojstnega kraja, ki večinoma ni knjižni jezik, in si tako ustvari svoj idiolekt. Knjižnega jezika se običajno začena učiti šele z vstopom v šolski izobraževalni sistem, pri čemer je obvladovanje in pozitivno sprejemanje svojega, materne (običajno neknjižnega) govora, ki je hkrati njegov idiolekt in sociolekt, nujno potrebno za usvajanje knjižne norme in za njuno sopostavitev kot enakovredni vrednoti (Zemljak Jontes, Pulko 2015).

Učni načrti za osnovno šolo za predmet slovenščina omogočajo oblikovanje osebne, narodne in državljanske identitete (UN 2011: 5). V drugem triletnju v okviru ciljev Oblikovanje in razvijanje zavesti o jeziku, narodu in državi učenci opazujejo in opisujejo okoliščine za rabo knjižnega in neknjižnega jezika ter razvijajo svoje znanje slovenskega knjižnega jezika (prav tam: 24). V tretjem triletnju v okviru ciljev Oblikovanje in razvijanje zavesti o jeziku, narodu in državi učenci opazujejo in predstavljajo

2 Na zahodni strani imamo 15. september – vrnitev Primorske k matični domovini, ki ga je 16. aprila Državni zbor preimenoval v priključitev Primorske (vir: <https://www.rtvsllo.si/slovenija/dz-preimenoval-praznik-v-prikljucitev-primorske-k-maticni-domovini/485601>), na kar je Državni svet dal veto (vir: Radio Slovenija 1, Danes ob 13-ih, 23. 4. 2019 in <https://www.rtvsllo.si/slovenija/veto-na-preimovanje-praznika-primorske/486231>).

3 Zedinjevanju slovenskih pokrajin imamo posvečene tri praznike – poleg že omenjene vrnitve oz. združitve Primorske in Prekmurja še dan generala Maistra (23. november), ki je posvečen dnevu razorožitve nemških oz. avstroogrških vojaških enot in zavzetja Štajerske in Koroške s strani enot pod poveljstvom generala Maistra leta 1918. Vsi ti trije združitveni državni prazniki niso prosti dnevi, za razliko od dneva samostojnosti in enotnosti (26. december) in dneva državnosti (25. junij).

vlogo slovenščine v svojem življenju in svoj odnos do nje, značilnosti zbornega jezika, knjižnega pogovornega jezika, svojega narečja/pokrajinskega pogovornega jezika in najstniškega slenga ter ustrezne okoliščine za rabo teh vrst jezika in njegovo razvijanje skozi stoletja (prav tam: 46).

4 O prekmurščini in smislu uvedbe prekmurskega jezika in kulture v izbirni del šolskega pouka

Prekmurški jezik spada v panonsko skupino slovenskih narečij. Kot tak je eno od štirih narečij te narečne skupine in se deli na tri podnarečja:

- a) goričansko, ki se govori na Goričkem, tj. severno od Cankove; sem sodijo tudi Porabski govori,⁴
- b) osrednje ali ravensko, ki se govori od Cankove do Murske Sobote in naprej proti vzhodu,
- c) južno ali dolinsko, ki se govori vzdolž Mure in ob Ledavi (Beltinci, Odranci itn.).

Prekmurščina je bila nekoč tudi knjižni jezik. Zaradi različnega zemljepisnega porekla piscev prekmurskih knjig v 17., 18., 19. stoletju in na začetku 20. stoletja (iz severnih, osrednjih oz. južnih krajev pokrajine) je v določenih segmentih neenoten, vendar so vsi pisci in publicisti navsezadnje izhajali iz iste osnove. Današnji nadnarečni pokrajinski knjižni jezik se goji v večini funkcijskih vrst (kot praktičnosporazumevalni, strokovni, umetnostni, publicistični jezik). Deloma se kot jezik bogoslužja v določenih bogoslužnih besedilih uporablja tudi v prekmurski protestantski cerkvi. Prekmurščino praktično uporabljamo skoraj vsi prebivalci Prekmurja – včasih tudi v javni rabi.

Ideja o uvedbi prekmurskega jezika v slovenskih šolah oz. učenju le-tega se je pojavila konec leta 2016 (ideja Irme Benko, ki so jo zelo podprli še drugi člani društva Alojz Steiner, Suzana Panker, Marjan Farič) znotraj Prekmurskega društva General Maister (PdGM), ki je dalo tudi pobudo za uvedbo izbirnega predmeta Prekmurški jezik in kultura oz. izbirnih vsebin v osnovnih in srednjih šolah. Zasnovan je bil društveni projekt Prekmurški jezik in kultura (prvi sestanek projektna skupine pri PdGM, ki jo vodi Hotimir Tivadar, je bil 8. aprila 2017), v okviru katerega so bili postavljeni strokovni okviri za predstavljanje prekmurskega jezika in kulture v širši javnosti.⁵ Osnovni namen večje predstavitve prekmurskih vsebin pri šolskem pouku je krepitev jezikovne zavesti, kar je še posebej pomembno v obmejnih pokrajinah. Prekmurški jezik, ki značilno določa kulturo Prekmurja, pa je tudi veliko jezikovno bogastvo slovenskega jezika, zdaj dostopno tudi preko spleta (Slovar stare knjižne prekmurščine, ki ga je uredil Vilko Novak, 2004, www.fran.si). Slovenski jezik, ki ga določa geografsko-zgodovinska raznolikost, pogojena z zgodovino, geografsko razgibanostjo in tudi geografskim položajem na stičišču različnih kultur, namreč v svojem bistvu ni in ne more biti centraliziran.

⁴ Po letu 1919 in še posebej po letu 1956, ko se je meja z Madžarsko praktično hermetično zaprla, se je v Porabju začelo oblikovati posebno podnarečje, ki je še dodatno arhaizirano. Osnovni problem Porabja je sicer predvsem neraba slovenskega jezika, še posebej narečja, na kar je nazadnje ob predstavitvi svoje knjige omenjal prof. dr. Marko Jesenšek (UK Maribor, 16. 4. 2019, 17.00; prim. Tivadar 2017; Perger 2016).

⁵ Poleg uveljavitve izbirnih vsebin v slovenskih šolah je namen strokovne skupine, pri kateri so sodelovali mnogi prekmurški intelektualci in tudi predstavniki katoliške in luteranske cerkve, raziskati sodobno stanje jezika v Prekmurju, prav tako je pripravljen načrt zvočnega gradiva s kratko knjižico kot izobraževalno-promocijskega gradiva. Toda za zdaj ta »prekmurški« projekt še ni bil podprt s strani javnih ali zasebnih institucij.

5 Prekmurski jezik in kultura kot interesna dejavnost v osnovnih šolah⁶

Interesna dejavnost Prekmurski jezik in kultura se je v preteklosti na določenih šolah občasno že izvajala. V šolskem letu 2018/19 se ta dejavnost izvaja na šestih osnovnih šolah v Pomurju (letne priprave te interesne dejavnosti je pripravila Suzana Panker, 2018): OŠ Beltinci, OŠ Fokovci, OŠ Tišina, OŠ Kobilje, OŠ Grad in OŠ Kapela (na desnem bregu reke Mure). V okviru praznovanja dneva generala Maistra je bila 21. novembra 2018 na domoznanskem večeru z naslovom Prekmurski jezik in kultura v Pokrajinski in študijski knjižnici Murska Sobota predstavljena dejavnost omenjenih krožkov. Prireditev je zajemala tako dramske kot glasbeno-plesne točke (<https://www.pomurec.com/vsebina/50205/>) z uvodnimi strokovnimi predavanji Klaudivije Sedar, Suzane Panker in Hotimirja Tivadarja.

5.1 Konkretna izvedba pouka interesne dejavnosti Prekmurski jezik in kultura na OŠ Fokovci – letna priprava

Letna priprava za prekmurščino kot interesno dejavnost v osnovni šoli v okviru vzgojno-izobraževalnih ciljev zajema spoznavanje razvoja prekmurskega knjižnega jezika, nosilcev knjižne norme (Franc Temlin, Štefan in Mikloš Küzmič) in načine zapisovanja prekmurskih glasov (npr. dvoglasnikov *ei* in *ou* ob obravnavi raznih prekmurskih in slovenskih knjižnih besedil). Učenci spoznajo prvo tiskano knjigo v prekmurskem knjižnem jeziku, se seznanijo z *Nouvim zakonom* Štefana Küzmiča, primerjajo črkopis navedenih del s črkopisom sodobnih del. Pri tem ugotovijo neenotnost v načinu zapisovanja prekmurskih glasov *ei* in *ou*. S pomočjo učitelja ugotovijo, da se dosledno upoštevajo soglasniške značilnosti (npr. dvočrkje *nj* se izgovarja/zapisuje kot *n* (*kniga*), končni *-m* prehaja v *-n* (*sidin* – *sedim*), končni *-v* se izgovarja/zapisuje z nezvenečo različico, tj. s *-f* (*z rokouf* – *z roko*), sklop *pt* prehaja v *ft* (*ftica* – *ptica*), sklop *dn* prehaja v *gn* (*gnes* – *danes*, češ. *dnes*), sklop *tl* prehaja v *kl* (*klačiti* – *tlačiti*), sklop *tm* prehaja v *km* (*kmica* – *tema*, češ. *tma*).

Komunikacija med učenci in učitelji pri urah interesne dejavnosti poteka v narečju, torej v prekmurščini. Učence zelo motivira delo na terenu, zlasti zapisovanje starodavnih imen za poimenovanje orodja, ki se je nekoč uporabljalo na kmetijah pri delu na polju, starodavnih imen za poimevanje živali ipd.

5.1.1 Primeri nalog

Kot primer dela pri urah interesne dejavnosti je v tem članku predstavljena obravnava učnega sklopa *Nosilci knjižne norme in prva tiskana knjiga v prekmurskem jeziku*. Uro začnemo z uvodno motivacijo in učence izzovem s problemskim vprašanjem: *Ali sta pojma protestant in reformator soppomenki?* Odgovora na vprašanje ne poznajo vsi učenci. Po učnem načrtu se reformacija oz. protestantizem omenjata v osmem razredu pri urah zgodovine in v devetem razredu pri urah književnost,

⁶ Namen poučevanja prekmurskega jezika in kulture ni (samo) učenje jezika, ampak predvsem širjenje znanja o prekmurskem jeziku in kulturi v preteklosti in tudi sedanjosti, pri čemer opozorimo tudi na prej omenjeno zgodovinsko in geografsko raznolikost prekmurskega jezika. Kot poučevanje vsakega živega govora je tudi pri tem predmetu velik del namenjen aktualnim besedilom in avtorjem, pri čemer se glede na skupino učencev prilagajajo tudi gradivo in naloge. Npr. med učenci, ki še aktivno govorijo prekmurščino, se osredotočimo tudi na njihov jezikovni kod; homogenost skupin pa je/bo verjetno v sodobnem mobilnostnem življenju težko dosegljiva.

k interesni dejavnosti prekmurščina pa prihajajo predvsem učenci iz šestega in sedmega razreda. Izhajamo iz predznanja učencev in ob prosojnci pojasnjujemo pojme, povezane z reformacijo oz. protestantizmom: časovni in prostorski okvir reformacije, začetki v Prekmurju (Sloveniji), predstavniki in njihova dela, kulturni pomen za Prekmurce (Slovence).⁷ Motivacijska vprašanja za učence: *Kdaj je bila natisnjena prva prekmurska knjiga? Kakšen čas je bil to? Kaj je bil razlog za njen nastanek? Kakšno besedilo pričakujejo? Kaj bi lahko bila tema, kakšna bosta jezik in črkopis besedila glede na čas nastanka?*

Ob najavi obravnavanega besedila in njegovi umestitvi v koncept učenci s pomočjo SSKJ poiščejo razlago besede katekizem (knjiga, v kateri se krščanski nauk razlaga v obliki vprašanj in odgovorov). Učenci izvedo, da je Franc Temlin leta 1715 napisal *Mali Katechismus*, ki je hkrati prva tiskana knjiga v prekmurskem knjižnem jeziku.

Po predstavitvi zgodovinskih okoliščin učenci prebirajo prekmurska besedila. Za interpretativno branje je na sami uri določen učenec – dober bralec. Nato besedila ponovno preberejo tudi drugi učenci. Po končanem branju se z učenci pogovorimo o razumevanju besedila in ali so znali prebrati zapisano, kaj jim je pri branju delalo težave. Učenci primerjajo črkopis prebranega dela s črkopisom sodobnih del in ugotovijo, da je besedilo zapisano v madžarskem črkopisu. Prav zaradi madžarskega črkopisa imajo učenci težave z branjem. Sami poskusijo ugotoviti, s katerimi grafemi so zapisani fonemi č, š, ž, s in z. Učenci so pri branju usmerjeni frontalno, prav tako jim učitelj pomaga pri branju. Prevajanje prekmurskih besed v sodobno slovenščino poteka po branju besedila, uporabimo slovarje, ki so na voljo na spletu in v knjižnicah.

Pri analizi besedila se z učenci pogovorimo o tem, ali so bila njihova pričakovanja glede teme besedila pravilna. Zastavljena so jim usmerjevalna vprašanja: *Kaj besedilo sporoča? Koga nagovarja?* Kot nadgradnjo branja in interpretacije zgodovinskih besedil dobijo učenci dodatna navodila za poustvarjalno pisanje: *Napišite kratko javno uradno vabilo na nek dogodek. Besedilo naj bo zapisano v madžarskem črkopisu.* Čeprav je to samo interesna dejavnost in ne ocenjevani izbirni predmet v osnovni šoli, se zvrstijo vse štiri sporazumevalne zmožnosti: poslušanje, govorjenje, branje in pisanje. Prav tako so pri urah interesne dejavnosti učenci na terenu že zbrali veliko starodavnih imen za poimenovanje živali (npr. krav). Izdelali so didaktično igro (spomin), ki se lahko uporabi za učenje oz. utrjevanje samostalnikov, pridevnikov in prislovov, saj se iščejo pari besed v prekmurščini in knjižni slovenščini. Učenci pri interesni dejavnosti ustvarjajo besedila za literarne natečaje, pripravijo in izvedejo kulturno prireditev ali samo sodelujejo v njej. S prekmurskimi glasbeniki ustvarjajo besedila za pesmi in jih tudi uglasbijo. Tako nastaja pisno gradivo za publikacijo, zvočni ali filmski zapis ali slovarček iz bivalnega okolja, ki ga predstavijo.

Vaje in naloge se sproti dopolnjujejo in po letošnjem šolskem letu 2018/19 bomo naredili evalvacijo ter po možnosti tudi uresničili idejo o gradivu, ki bi ga širši javnosti predstavili kot prekmurski jezik v zvoku in pisavi.

⁷ Ob tem moramo izpostaviti dejstvo, da je kljub sorazmerno veliki raziskanosti prekmurskega knjižnega jezika védenje učencev o prekmurskem knjižnem jeziku in kulturi zelo slabo, zato je treba mnoga splošno znana dejstva dodatno ponazoriti. In ravno razširitvi védenja o tem delu slovenske literarno-jezikovne zgodovine in sedanosti je namenjena ta dejavnost.

6 Razvijanje prekmurskega jezika in Prekmurja znotraj slovenskega prostora

Prekmursko narečje, ki v sodobnem leposlovju dobiva čedalje večjo vlogo tudi v pisnem jeziku, se nedvomno prenaša na mlajše rodove. Prekmurščino najdemo v komunikaciji v sporočilih SMS, v elektronski pošti, na facebooku, tudi na televiziji in radiu itn. V medijih (radio, televizija) se prekmurščina sicer redko pojavlja, pred nekaj leti se je pojavljala na lokalnem radiu zgolj v eni pogovorni oddaji (Novak 2013). Kakšne so želje prekmurskih ljudi v zvezi z rabo svojega maternega jezika, bo treba še raziskati. Odziv na spletno anketo o položaju prekmurščine (raziskave v okviru Noči raziskovalcev 2019, avtorji ankete Špela Šramel, Jozef Pallay, Hotimir Tivadar, tehnična pomoč in analiza Maja Hajdinjak) sicer kaže na dokaj majhno zanimanje mlajših generacij, kljub reklamiranju ankete preko sodobnih družbenih medijev (predvsem Facebook). Spoznavanje kulturno (predvsem versko) raznolikoga prekmurskega prostora, ki je vedno sprejemal različne kulture in različne jezikovne skupnosti, pa tudi povečuje večkulturno kompetenco bodočih slovenskih intelektualcev. Smisel uvajanja prekmurščine v šolstvu torej ni slabljenje slovenskega knjižnega jezika, ampak njegova osmiselitev (pomen vključevalnosti in različnosti) in obogatitev. Mogoče bi bila smiselna tudi večja vključitev narečne ustvarjalnosti v učne načrte za slovenščino. Na osnovi rezultatov ankete bomo lahko natančneje ugotovili odnos prekmurskih govorcev do svojega maternega jezika, kar bo vplivalo tudi na prihodnje smernice glede uvajanja neknižnih zvrsti v slovenski knjižni prostor.

Viri in literatura

- JESENŠEK, Marko, 2015: *Poglavja iz zgodovine vzhodnoštajerskega jezika*. Maribor: Mednarodna založba Oddelka za slovanske jezike in književnosti, Filozofska fakulteta.
- JESENŠEK, Marko, 2018: *Prekmurski knjižni jezik med knjižno normo in narečjem*. (Zora 129). Maribor: Univerzitetna založba, Univerza v Mariboru.
- NOVAK, Valentina, 2013: *Prekmurje, prekmurščina in regionalni razvoj (analiza najbolj poslušane oddaje v prekmurščini na radiu Murski val)*. Diplomsko delo. Ljubljana: Filozofska fakulteta.
- NOVAK, Vilko, 2004: *Zgodovina iz spomina: polemika o knjigi Tiborja Zsige Muravidéktől Trianonig (Történelem emlékezetből: polémia Zsiga Tibor Muravidéktől Trianonig című könyvéről)*. Novak, Vilko, 1909–2003. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU.
- PANKER, Suzana, 2018: *Letna priprava za prekmurščino kot interesno dejavnost v osnovni šoli*. Murska Sobota: Prekmursko društvo general Maister Murska Sobota.
- PERGER, Valerija, 2016: Na tleh leže slovenstva stebri stari ... to je slovensko Porabje danes. *Slovenščina danes. Revija Dialogi* 52/7–8. 102–108.
- POZNAKOVIČ JEZERŠEK, Mojca idr., 2011: *Program osnovna šola, Slovenščina, Učni načrt*. Ljubljana: Ministrstvo RS za šolstvo in šport, Zavod RS za šolstvo. http://www.mizs.gov.si/fileadmin/mizs.gov.si/pageuploads/podrocje/os/prenovljeni_UN/UN_slovenscina_OS.pdf
- PULKO, Simona, ZEMLJAK JONTES, Melita, 2015: *Slovensko ali knjižno – kako je prav?* Maribor: Aristej; Slavistično društvo (Zbirka Dialogi: humanistična in družboslovna zbirka 15).
- SMOLE, Vera, 2015: Ko narečje v družini zamre. Hotimir Tivadar (ur.): *Država in narod v slovenskem jeziku, literaturi in kulturi*. 51. SSJLK. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete. 18–26.
- SMOLE, Vera, ŠKOFIC, Jožica, 2011: *Karta slovenskih narečij* (dopolnjeno po Logar-Rigler 1983). http://www.fran.si/150/sla-slovenski-lingvisticni-atlas-1/datoteke/SLA1_Karta-narecij.pdf
- TIVADAR, Hotimir, 2011: Vzpostavitev razmerij med govorom in branjem, recitacijo in igranjem. Simona Kranjc (ur.): *Meddisciplinarnost v slovenistiki. Obdobja* 30. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete. 489–495.
- TIVADAR, Hotimir, 2016: Položaj pravorečja in retorike v sodobnem svetu: govorno neznanje in z njim povezana socialna diferenciacija. *Slovenščina danes* 52/7–8. 135–150.

- TIVADAR, Hotimir, 2017: Prekmurščina med nekdanjo knjižnostjo in sedanjo narečnostjo. *Av gust Pavel med Slovenci, Madžari in Avstrijci = August Pavel among the Slovenians, Hungarians and Austrians*. Maribor: Univerzitetna založba Univerze v Mariboru. 147–164.
- VODUŠEK, Božo, 1958/59: Historična pisava in historična izreka. *Jezik in slovstvo* IV. 193–200.